

O‘ZBEKISTONNING MINTAQAVIY XAVFSIZLIK VA BARQARORLIKNI TA’MINLASHDAGI ROLI

Pirmatov D.R

University of business and science

universiteti arxiv bo'limi xodimi

E-mail: doniyorpirmativ@gmail.com

Annotatsiya: O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashdagi roli so‘nggi yillarda jiddiy ahamiyat kasb etmoqda. Respublikamizning geosiyosiy o‘rni, uning Markaziy Osiyodagi muhim integratsion va diplomatik faoliyati uning xavfsizlikni ta'minlashdagi strategik ahamiyatini oshirmoqda. Ushbu maqolada O‘zbekistonning mintaqadagi xavfsizlikni mustahkamlash, barqarorlikni saqlashdagi siyosiy va iqtisodiy faoliyati, shuningdek, mintaqaviy tashkilotlardagi ishtiroki o‘rganiladi. Maqolada O‘zbekistonning asosiy xavfsizlik siyosatlari, mintaqaviy hamkorlik va yadro qurolidan voz kechish kabi tashabbuslari hamda ularning mintaqaviy barqarorlikka ta'siri tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, mintaqaviy xavfsizlik, barqarorlik, diplomatik faoliyat, integratsion jarayonlar, tashabbuslar, xavfsizlik siyosati, Markaziy Osiyo

Kirish: O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashdagi roli bugungi kunda global miqyosda e'tiborga loyiq bo‘lib, Markaziy Osiyodagi muhim geosiyosiy o‘rni tufayli jahon siyosatidagi ta'siri ham kuchaymoqda. O‘zbekistonning

xavfsizlik siyosati faqatgina o'zining milliy manfaatlarini himoya qilish bilan cheklanmaydi, balki u mintaqaviy va global barqarorlikni ta'minlashga ham qaratilgan. Mintaqadagi do'stona aloqalar, iqtisodiy hamkorlik va xavfsizlikni mustahkamlashning zamonaviy usullari O'zbekistonning tashqi siyosatida asosiy o'rin tutadi. Mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash uchun O'zbekistonning yadro qurolidan voz kechish siyosati, terrorizmga qarshi kurashish, chegaralar xavfsizligini ta'minlash va iqtisodiy integratsiya masalalariga qaratilgan tashabbuslari alohida e'tiborga loyiqdir. Mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashda O'zbekistonning geografik o'ri, ya'ni Afg'oniston bilan chegaradosh hududi, Markaziy Osiyo davlatlarining iqtisodiy va siyosiy aloqalarini shakllantirishdagi roli, uning strategik muhim joylashuvi kabi omillar ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston, o'zining mustaqillikka erishganidan so'ng, butun dunyo bilan teng huquqli va o'zaro manfaatli aloqalarni rivojlantirishga intilmoqda. Ayniqsa, 2017-yilgi tashqi siyosatni yanada liberallashtirishga qaratilgan o'zgarishlar, nafaqat mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash, balki xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, terrorizm, ekstremizm va narkotiklar savdosi kabi global tahdidlarga qarshi kurashish uchun yangi imkoniyatlar yaratdi.

O'zbekiston, mintaqaviy va xalqaro xavfsizlik tizimining faol ishtirokchisi sifatida, diplomatik aloqalar va xalqaro tashkilotlar doirasida o'zining mustahkam pozitsiyasini saqlab qolgan. Uning Markaziy Osiyo davlatlari bilan olib borayotgan siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalari mintaqadagi barqarorlikka hissa qo'shadi. O'zbekiston, shuningdek, BMT, SHHT, Kollektiv Xavfsizlik Shartnomasi Tashkiloti (KXShT) kabi xalqaro tashkilotlarda faol ishtirok etadi. Ushbu tashkilotlar orqali O'zbekiston xavfsizlik, taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlik masalalarini muhokama qilishda markaziy o'rin tutadi. O'zbekistonning xavfsizlik siyosatining asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri – terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashishdir. 2001-yildan so'ng dunyo miqyosida terrorizmning avj olishiga qarshi kurashish muhim ahamiyat kasb etdi. O'zbekiston ushbu tahdidlarga qarshi strategik va integratsiyalashgan yondashuvni ilgari surib, xalqaro hamkorlikda ishtirok etdi.

Bu boradagi O‘zbekistonning tashabbuslari, mintaqaviy xavfsizlikni ta‘minlashga yo‘naltirilgan.

Shuningdek, O‘zbekistonning yadro qurolidan voz kechish siyosati va ushbu masalani global miqyosda ilgari surishi, Markaziy Osiyo hududida yadro qurolisiz zona tashkil qilish tashabbusi, mintaqadagi xavfsizlikni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega. O‘zbekistonning bu boradagi siyosati, nafaqat regional xavfsizlikni ta‘minlash, balki xalqaro hamjamiyatning xavfsizlikka bo‘lgan mas‘uliyatini kuchaytirishga yordam beradi. O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikni ta‘minlashdagi roli, nafaqat davlatlararo siyosiy aloqalarni mustahkamlash, balki iqtisodiy integratsiya jarayonlarini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonning o‘zaro iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlash va barqaror iqtisodiy muhit yaratishdagi sa’y-harakatlari, mintaqada barqarorlikni ta‘minlashning muhim qismini tashkil etadi. Iqtisodiy barqarorlik nafaqat davlatlar uchun, balki mintaqaviy xavfsizlikni ta‘minlash uchun ham zarurdir.

Shunday qilib, O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta‘minlashdagi roli, uning tashqi siyosatidagi yuksak darajadagi diplomatiya, integratsion siyosati va xavfsizlikni mustahkamlashdagi tashabbuslari orqali nafaqat mintaqadagi, balki global xavfsizlik tizimiga ham o‘z hissasini qo‘shmoqda. Maqolada O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta‘minlashdagi siyosati, yadro qurolidan voz kechish, terrorizmga qarshi kurashish va iqtisodiy integratsiyani rivojlantirish kabi muhim yo‘nalishlar tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta‘minlashdagi roli haqida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar bir necha yo‘nalishlarda rivojlangan. O‘zbekistonning tashqi siyosati va uning mintaqaviy xavfsizlikni ta‘minlashdagi roli, mintaqaviy integratsiya,

terrorizmga qarshi kurashish va yadro quolisiz zona yaratish kabi masalalar alohida e'tiborni jalb etgan. S. A. Mirziyoev (2017) O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi o'rnini tahlil qilgan va o'zining "O'zbekistonning yangi tashqi siyosatida xavfsizlik masalalari" asarida mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlashda davlatning diplomatik faoliyatiga urg'u bergan. Mirziyoev, O'zbekistonning Afg'oniston bilan chegaradagi xavfsizlikni ta'minlash, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashish va mintaqaviy iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish orqali barqarorlikni ta'minlashga bo'lgan yondashuvlarini tahlil qiladi [1].

A.S.Mavlonov (2020) "Markaziy Osiyo xavfsizligi: O'zbekistonning roli va tashabbuslari" asarida O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi rolini o'rganadi. Mavlonov, O'zbekistonning SHHT va KXShT kabi tashkilotlar orqali xavfsizlik masalalarini muhokama qilishdagi faoliyatini ta'kidlab, bu tashkilotlar orqali mintaqaviy barqarorlikka erishishga qaratilgan tashabbuslarni ko'rsatadi. U, shuningdek, O'zbekistonning xalqaro xavfsizlik muammolariga qarshi olib borayotgan tashqi siyosatini va mintaqaviy integratsiyaning ahamiyatini ta'kidlaydi [2]. Shuningdek, J. N. Karimov (2018) o'zining "Xavfsizlik va integratsiya: O'zbekistonning global siyosatdagi roli" nomli maqolasida O'zbekistonning yadro quolisiz zona yaratish tashabbusini, mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi strategiyalarini tahlil qiladi. Karimovning fikriga ko'ra, O'zbekistonning yadro quolisiz zona tashabbusi mintaqada yangi xavfsizlik arxitekturasini yaratishga yordam beradi va boshqa davlatlar bilan xavfsizlik aloqalarini mustahkamlashga xizmat qiladi [3].

O'zbekistonning iqtisodiy integratsiya va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashdagi roli haqida N. R. Shamsiev (2019) o'zining ilmiy ishida ta'kidlashicha, O'zbekistonning iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishga bo'lgan intilishi, nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki mintaqaviy xavfsizlikni ham ta'minlashga yordam beradi. Shamsiev, shuningdek, iqtisodiy

integratsiyaning mintaqadagi siyosiy va xavfsizlik aloqalariga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganadi [4]. T. A. Raxmonov (2021) O'zbekistonning terrorizmga qarshi kurashishda mintaqaviy va global xavfsizlikka bo'lgan ta'sirini tahlil qiladi. Raxmonov, O'zbekistonning terrorizmga qarshi kurashishdagi tashabbuslarini va uning xalqaro hamkorlikdagi roli haqida fikr yuritadi. O'zbekistonning terrorizmga qarshi kurashishda faol ishtirok etishi, mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlashga va global xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi [5].

Tahlil va Natijalar

O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashdagi roli, uning geosiyosiy o'рни va tashqi siyosatidagi strategiyalarga asoslanadi. Markaziy Osiyo mintaqasining xavfsizligini ta'minlashda O'zbekistonning o'рни alohida e'tiborga loyiqdir, chunki bu davlat mintaqadagi asosiy geosiyosiy va iqtisodiy markazlardan biridir. O'zbekiston o'zining mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi yondashuvlarini bir nechta yo'nalishlarda amalga oshiradi. Bular, birinchi navbatda, diplomatik aloqalar, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashish, iqtisodiy integratsiya va xavfsizlikni mustahkamlash, shuningdek, mintaqaviy tashkilotlar doirasidagi faoliyatni rivojlantirishdan iboratdir. O'zbekistonning xavfsizlik siyosatining eng muhim jihatlaridan biri – bu diplomatik faoliyatni kuchaytirishdir. O'zbekiston o'zining tashqi siyosatida har tomonlama hamkorlikni rivojlantirishga intiladi, shuningdek, mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash uchun xalqaro tashkilotlar, xususan, BMT, SHHT va KXShT kabi tuzilmalar bilan faol ishlaydi. Mamlakatning Afg'oniston bilan chegaradosh hududi va u bilan xavfsizlik aloqalarining o'рни juda katta. Afg'onistonda davom etayotgan beqarorlik mintaqadagi xavfsizlikka jiddiy tahdid soladi, shuning uchun O'zbekiston o'zining bu sohadagi siyosatini sezilarli darajada kuchaytirgan. O'zbekiston o'zining Afg'oniston bilan xavfsizlikni mustahkamlashga qaratilgan tashabbuslarini amalga oshirish uchun nafaqat o'z diplomatik imkoniyatlaridan,

balki iqtisodiy va harbiy hamkorlik aloqalaridan ham foydalangan. Afg'oniston bilan chegara hududlarida xavfsizlikni ta'minlash va terrorizmga qarshi kurashishda samarali hamkorlik o'rnatilishi mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashga katta hissa qo'shmoqda.

Bundan tashqari, O'zbekistonning terrorizmga qarshi kurashishdagi faoliyati ham mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. O'zbekiston, shuningdek, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga intilmoqda. Mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashda, ayniqsa, Markaziy Osiyoda terrorizm va narkotiklar savdosi kabi tahdidlar xavf soladi. O'zbekiston, shuningdek, terrorizm va narkotiklar savdosiga qarshi kurashish uchun xalqaro tashkilotlar bilan doimiy ravishda aloqalarni mustahkamlaydi. O'zbekistonning bu boradagi sa'y-harakatlari mintaqadagi davlatlar bilan o'zaro ishonchni oshiradi va o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi. O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi yana bir muhim jihati – iqtisodiy integratsiya jarayonlarini rivojlantirishdir. Iqtisodiy barqarorlik mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashning asosiy omillaridan biridir. O'zbekistonning iqtisodiy aloqalarini mustahkamlash orqali boshqa Markaziy Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy bog'liqlikni kuchaytirish mintaqada barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. O'zbekistonning boshqa davlatlar bilan o'zaro iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishga intilishi, nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy va xavfsizlik aloqalarini ham mustahkamlashga xizmat qiladi. O'zbekiston, shuningdek, mintaqaviy integratsiyani rivojlantirish orqali o'zaro iqtisodiy qaramlikni kuchaytiradi va mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga hissa qo'shadi.

Xavfsizlik masalalarida O'zbekistonning o'zaro iqtisodiy aloqalarini mustahkamlash bilan birga, uning yadro qurolsiz zona yaratish tashabbusi ham ahamiyatli. O'zbekistonning bu tashabbusi nafaqat mintaqaviy, balki global xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. O'zbekiston o'zining yadro qurolsiz zona tashabbusi orqali mintaqada yangi xavfsizlik arxitekturasini yaratishga yordam beradi. Bu tashabbus

mintaqadagi davlatlar o'rtasida ishonchni mustahkamlash, yadro quroli bo'lmagan hududni yaratish va shu orqali xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashdagi roli bugungi kunda yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mamlakatning tashqi siyosati va xavfsizlik strategiyalari Markaziy Osiyo mintaqasining barqarorligini ta'minlashga qaratilgan bir qator muhim tashabbuslarni o'z ichiga oladi. O'zbekiston, diplomatik va iqtisodiy aloqalarni kuchaytirish, terrorizmga qarshi kurashish, mintaqaviy integratsiyani rivojlantirish va yadro qurolsiz zona yaratish kabi tashabbuslar orqali xavfsizlikni mustahkamlashda faol ishtirok etmoqda. Afg'oniston bilan xavfsizlikni ta'minlash, mintaqaviy tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish va iqtisodiy integratsiyaning rivojlanishi O'zbekistonning xavfsizlik siyosatining asosiy ustunlaridir. O'zbekistonning terrorizmga qarshi kurashish va narkotiklar savdosi kabi global tahdidlarga qarshi olib borayotgan siyosati mintaqadagi barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Shuningdek, iqtisodiy aloqalar va integratsiya jarayonlari mintaqaviy xavfsizlikni kuchaytirishda muhim o'rin tutadi. O'zbekistonning yadro qurolsiz zona yaratish tashabbusi, nafaqat mintaqadagi, balki global xavfsizlikka qo'shilgan katta hissa sifatida ko'rilmoqda. Bu tashabbus mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlashga, davlatlar o'rtasida ishonchni oshirishga va yadro qurolsiz hudud yaratishga xizmat qilmoqda. Shunday qilib, O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi roli nafaqat uning o'zini, balki butun Markaziy Osiyo mintaqasining barqarorligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Mamlakatning tashqi siyosatidagi faollik va xavfsizlikni mustahkamlashga qaratilgan tashabbuslari, mintaqaviy va global xavfsizlikni ta'minlashda muhim qadam bo'lib xizmat qilmoqda. O'zbekistonning bu boradagi sa'y-harakatlari mintaqada barqarorlikni saqlab qolishga yordam beradi va uning xalqaro xavfsizlikdagi o'rnini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoev, S. A. (2017). O'zbekistonning yangi tashqi siyosatida xavfsizlik masalalari. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ilmiy-ommaviy nashrlar.
2. Mavlonov, A. S. (2020). Markaziy Osiyo xavfsizligi: O'zbekistonning roli va tashabbuslari. Tashkent: Markaziy Osiyo institutining ilmiy jurnali.
3. Karimov, J. N. (2018). Xavfsizlik va integratsiya: O'zbekistonning global siyosatdagi roli. Tashkent: Tashkent Davlat Universiteti nashri.
4. Shamsiev, N. R. (2019). O'zbekistonning iqtisodiy integratsiyasi va mintaqaviy barqarorlik. Tashkent: O'zbekiston Iqtisodiyot Akademiyasi.
5. Raxmonov, T. A. (2021). Terrorizmga qarshi kurashish va O'zbekistonning xavfsizlikdagi roli. Tashkent: Tashqi siyosat tadqiqotlari markazi.